I. GĂVĂNESCUL

ORGANIZAREA VIEŢII STUDENŢEŞTI

IAȘI
TIPOGRAFIA „PROGRESUL“ STR. ŞTEFAN CEL MARE 4
1911

Organizarea vieţii studenţeşti[1])

Onorat auditoriu şi domnilor studenţi,

Mă adresez, fireşte, în special d-voastră, domnilor studenţi, fiindcă vorbesc în casa d-voastră, şi fiindcă vreau să vorbesc despre d-voastră.

Când am dat preşedintelui dv. promisiunea că voi veni să vorbesc aici, nu eram fixat asupra subiectului.

După ce în urmă am trecut prin minte şi am eliminat mai multe subiecte, m'am oprit la ideea de a vă comunica ceva din impresiile şi ideile mele relative la viaţa studenţimii noastre universitare.

La început mi se părea că voi avea puţine de spus, câteva cuvinte. Cu cât gândeam la rostul şi lămurirea acelor câtorva idei, cu atât împrejurul lor se adunau altele din adâncul legăturii cauzale şi logice al sistemului de cugetări şi de fapte. M'am trezit la un moment dat cu un material atât de întins înaintea spiritului, încât a trebuit în urmă să caut şi să mă silesc a mă restrânge într'un cadru închis riguros în anumite limite. Altfel ar fi trebuit să-mi desvolt cugetările, nu într'o singură cuvântare, ci într'un şir de conferinţe şi să fac aceeace se întâmplă une-ori, pe ici pe colo, la universităţile germane: prelegeri despre studenţi. Aşa *Theobald Ziegler* a ţinut la universitatea din Strassburg şaptesprezece prelegeri *despre studentul german* din mai multe puncte de vedere, tratând despre viaţa lui în şi afară din universitate.[2])

Natural, după cum profesorul german a vorbit despre studentul german, şi anume despre studentul german dela sfârşitul veacului al 19-lea, din punctul lui de vedere, tot astfel un profesor român va vorbi despre studentul român de azi, din punctul nostru de vedere, sub impresia intereselor culturale ale ţării şi momentului nostru istoric.

1. Viaţa studenţimii române nu este, negreşit, aşa de vastă

---

1) Cuvântare ţinută la „Centrul studenţesc" ieşan, la 21 Noembrie 1910.

2) Th. Ziegler, *Der deutsche Student am Ende des 19. Iahrhunderts.* Stuttgart, 1895.

ca a celei germane, franceze, engleze. Dar oricât de tânără, a trecut un număr de ani peste soarta ei. Noi cei de aici, dv., studenţimea română ieşană, ne găsim în anul jubilar al unei existenţe universitare de 50 de ani. In timpul acesta, fireşte, viaţa a avut timp să-şi desemneze anumite linii de desvoltare şi de organizare. In manifestările ei sbuciumate ori liniştite s'au desvelit anumite principii călăuzitoare şi formative. Există o viaţă a studenţimii române, cu o caracteristică internă anumită, mai mult sau mai puţin precisă şi statornică. Şi deci se poate vorbi despre o organizare a ei.

Nu mă voi ocupa de fazele prin cari a trecut manifestarea acestei vieţi. Nu vreau să fac istoricul vieţii studenţeşti. Şi nu numai aceasta nu voi face. Dar dacă voi înşira toate chestiile cari nu le voi trata, deşi aşi formula prin asta un întreg program de probleme şi puncte de vedere ale subiectului meu, bune să fie desvoltate pe rând în alte ocazii, mi-aşi perde o parte însemnată din timpul ce-mi consacru cuvântării mele de astă-seară, pe care voesc s'o reduc la o scurtă schiţă a consideraţiilor privitoare la organizarea vieţii studenţeşti de azi şi de azi înainte.

Asta înseamnează că în tratarea subiectului meu, mă voi folosi de elemente din realitatea existentă, de trăsăturile constitutive valabile ale vieţii studenţeşti actuale, dar în acelaş timp voi complecta tabloul ideal cu linii dictate de sentimentul realităţii viitoare, care, deocamdată se prezintă numai sub forma imperativului categoric al raţiunii, sau sub aceea a cerinţelor de realizare ce stau virtual în fundul naturei lucrurilor, aşa cum stă în germenul ei cerinţa de realizare a fiinţei viitoare.

De aceea, dacă voi avea de relevat şi de pus în lumină unele manifestări ale vieţii studenţeşti, cari rămân ca directive în organizarea ei permanentă, voi avea să arăt şi lipsurile ce au nevoe de împlinit, părţile de umbră ce au nevoe de îndreptat în portretul vieţii studenţeşti române.

2. O primă întrebare, când e vorba de o realitate, de orice fel, existentă în lumea sensibilă, cum este, se'nţelege, şi viaţa studenţească, este aceea: cum ni se înfăţişează ea intuiţiei noastre sensibile? Sub ce formă, prin ce date particulare o apercepem?

Să ne gândim, bunioară, la studenţimea germană, — dela care, fie zis în treacăt şi în parantez,—nu veţi avea în unele privinţi ce să imitaţi azi. De îndată ne esă în minte studentul german cu uniforma lui caracteristică, şi parcă auzim de departe:

Gaudeamus igitur
Juvenes dum summus...

După ce se cunoaşte şi se recunoaşte studentul român?

Cari sunt semnele distinctive ale apariţiei lui în lumea fenomenelor? Care îi e portul? Care cântecul?

Poate cá în congresul dv. s'a vorbit de o uniformă studenţească, de un imn al studenţimii. „Deşteaptă-te române", care exprimă fără îndoială adâncul cugetului tinerimii, nu-l exprimă numai pe al ei. E cântecul poporului român, al oricărui suflet românesc din toate unghiurile pământului. Nu e particular unei categorii, unei clase, unei vârste.

Să aşteptaţi până veţi chibzui şi deslega aceste lucruri în congresele dv. viitoare? Nu e timp. Studenţimea română ieşană e chemată să ia de urgenţă o hotărâre. Serbarea jubileului universităţii ieşene o va face să apară în Mai sau Iunie viitor în faţa lumii, în faţa ţării şi a străinătăţii. Trebue să fie în stare să apară cu o înfăţişare proprie, care să-i rămână caracteristică.

Natural, ar fi minunat ca întreaga studenţime română, din toate părţile, să-şi aibă semnele ei exterioare comune de recunoaştere, să-şi aibă cântecul ei de raliare sufletească. Dar asta nu exclude şi nu împiedică deloc ca studenţimea ieşană, să-şi aleagă, sub imperiul împrejurărilor urgente, semnul său distinctiv, imnul sau marşul său particular, care să o vestească lumii, ca un motiv muzical caracteristic, decâteori va apare pe scena vieţii publice, ca studenţime universitară *ieşană*.

3. Ca să organizezi ceva, trebue mai întâi să existe. Existenţa vieţii studenţimii, ca tot, este o primă condiţie a organizării ei. Nu e vorba de viaţa individuală a unui student sau a mai multora; ci de a *studenţimii* ca unitate colectivă totală. Cea dintâi nu condiţionează pe a doua. Se poate ca viaţa unei studenţimi să înceteze, şi totuşi studenţii să rămână. Se întâmplă atunci fenomenul comun care urmează morţii unui organism. Moare o fiinţă; dar elementele componente, atomii, moleculele nu pier, trec în alte combinaţii de corpuri, intră în masa elementelor naturei. Viaţa unei studenţimi stinsă, elementele ei, studenţii, intră ca elemente ale altei vieţi universitare.

La rigoare, se poate concepe chiar şi existenţa studenţilor, ca elemente individuale, disparate, fără o viaţă unitară a unei studenţimi. Aceste două feluri de realităţi nu se condiţionează în mod absolut una pe alta, deşi se presupun reciproc.

O viaţă a studenţimii ca tot îşi manifestă instinctul său de conservare sub cele două forme ale existenţei : fizice şi ideale.

Existenţa fizică a unei studenţimi îşi are instinctul său de conservare, a cărui funcţiune s'a manifestat cu destulă putere şi destul de just, la dv., studenţi ieşeni, în acele străduinţe puse pentru înfiinţarea unui *cămin studenţesc*, menit a înlesni viaţa studenţimii ieşene şi deci a o face să crească în număr, în intensitate şi estensiune. Nu este prieten mai hotărât al tinerimii decât acela, care caută să-i asigure existenţa ei fizică, s'o facă să crească. Nu este duşman mai real, fie conştient ori inconşti-

ent, declarat ori ascuns, decât acela care contribuie, cu fapta sau cu vorba la anemiarea fizică a vieţii studenţimii, la scăderea ei, sugerându-i posibilitatea şi foloasele unei emigrări la altă Universitate, în cazul nostru, la *cealaltă* Universitate, a cărei propăşire, fireşte, ca Români, o dorim, dar nu în dauna inutilă şi spre peirea *acestei* Universităţi, aşa de necesară, indispensabilă chiar pentru desvoltarea culturală a neamului românesc.

De aceea D-voastră, în mare parte fii ai Moldovei, fără nici un spirit anachronistic de particularism, propovăduiţi, prin relaţiile D-voastre familiare, personale, propovăduiţi şi îndemnaţi tinerimea absolventă a liceelor din această parte a ţării, ca cel puţin ea, înainte de toate, să vină să-şi facă studiile superioare academice la universitatea ieşană.

Existenţa universităţii şi existenţa studenţimii se presupun şi se condiţionează reciproc.

4. Existenţa ideală, tot aşa de reală şi nu mai puţin însemnată ca cea fizică, atârnă de modul cum se oglindeşte o realitate în spiritul care o consideră şi apreciază: este existenţa oglindită în ideia despre acea realitate.

Ideia ce ne facem noi, ce-şi face lumea despre studenţime, atârnă de felul manifestărilor acesteia, de felul vieţii ei. Iar felul vieţii ei, decurge din felul ei de organizare.

Intrăm în inima chestiei ce ne preocupă.

Viaţa este resultatul unor funcţiuni. A organiza viaţa, însemnează a normaliza funcţiunile a căror rezultantă este.

Şi fiindcă viaţa este fizică sau materială şi sufletească, şi organizarea vieţii studenţimii se va îndrepta în cele două forme ale manifestărilor vieţii.

Cum se manifestă viaţa fizică a studenţimii, în direcţia unei perfecţionări?

Aflu cu mulţumire că studenţimea ieşană a început de curând să participe colectiv la exerciţiile de gimnastică şi de sport înlesnite de mijloacele puse la dispoziţie de *Societatea noastră de gimnastică, sport şi muzică din Iaşi* în localul ei destul de încăpător din str. Muzelor. Pe această cale, organizaţi-vă mai departe viaţa fizică: sport, jocuri, lupte, gimnastică, excursii, tot ce poate întreţine şi desvolta energiile trupului.

Lacuna adusă în viaţa universitară prin soluţia de continuitate a educaţiei fizice începute în învăţământul secundar, trebuia şi trebuie să înceteze. In alte părţi, la Universităţile engleze bunioară, exerciţiile fizice nu numai că se continuă la Universitate, dar ajung la rezultate privite de naţiune ca evenimente publice: întreceri de alergare, de vâslare între Universităţi, ca întrecerile jocurilor publice dela Grecii vechi. Poate nu vom ajunge până acolo; în tot cazul suntem departe de timpul şi împrejurările cari ar putea inspira educatorilor români, ca şi celor

englezi de azi, temeri de un surmenaj fizic, izvorât din excesul încordărilor îndelungate ale corpului!

5. Organizarea vieţii sufleteşti a studenţimii are, fireşte, un câmp mai întins de probleme, cu perspective mari.

Normele, după cari trebuesc îndreptate funcţiunile ce dau naştere vieţii sufleteşti colective a tinerimii universitare, sunt idealurile făurite de conştiinţa noastră din sentimentul unor mari lipsuri şi imperfecţii ale vieţii noastre publice naţionale. Unde nu se simte nici o lipsă, dorinţa mai binelui şi deci dorinţa de ideal nu se iveşte.

Se poate considera tinerimea studioasă ca celulele noui regeneratoare ale organismului social, în părţile lui uzate, sleite, cari pier, se eliminează.

Celulele vii ale diferitelor organe ce alcătuesc viaţa publică se prefac treptat, ca celulele unui organism. Cele vechi, sleite şi arse de funcţiunea de până atunci a vieţii, ies din rând, fac loc altora. Funcţionarii publici de azi, judecătorii de azi, medicii de azi, profesorii de azi, oamenii politici de azi se vor duce, împinşi în mod fatal de mâna vremii, şi vor lăsa locul liber altor funcţionari, altor judecători, altor medici, altor profesori, altor oameni politici, etc. Elemente noi regenerează corpul social.

Şi acele elemenfe noui regeneratoare sunteţi D-voastră, d-lor studenţi.

D-voastră sunteţi meniţi a reface şi întregi în straturile sociale ţesutul în vecinică prefacere şi evoluţie, ocupând locurile goale ale celor cari se duc.

D-voastră veţi fi funcţionarii şi administratorii publici de mâine, judecătorii de mâine, medicii de mâine, profesorii de mâine, oamenii politici de mâine, miniştrii, legiuitorii, conducătorii de mâine ai destinelor ţării.

Şi veţi fi oare întocmai copia servilă a trecutului, a vieţii ce aveţi sub ochi?

Nu. Despre viaţa fie-cărei generaţii noui trebue să se zică, faţă de viaţa generaţiei trecute, aceea ce zice totdauna un autor muncitor şi conştiincios de o nouă ediţie a operei sale: că este revăzută, corectată şi adăugită.

Neajunsurile culturale ale timpului trebuesc îndreptate în modul de organizare a vieţii studenţimii. Din modul acestei organizări să iasă o nouă ţară, ca o nouă ediţie a vieţii naţionale, ediţie corectată şi adaugită.

Se tot vorbeşte mereu şi în toate chipurile de activitatea extra-universitără a tinerimii pentru perfecţionarea vieţii publice înconjurătoare, în diferitele ei manifestări.

Cea mai sigură acţiune de îndreptare a societăţii prin studenţime este aceasta: să se normalizeze funcţiunile vieţii studenţeşti după idealul ce am dori să-l vedem isvodit în viaţa publică a ţării. Aşa va fi ţara de mâine, cum va fi tinerimea de

azi. Ceia-ce voeşte tinerimea de azi să vază întrupându-se, în epoca şi ţara lor, din idealul unei vieţi social-politice, să caute a-l întrupa în ea însăşi, ca deprindere de manifestare statornică. Felul de a fi al ţării stă în mâna ei, stă în felul de a fi al ei. Ce cale mai largă şi mai netedă se poate găsi pentru înrâurirea şi activitatea extra-universitară?

6. Vreţi să exemplificăm câte-va defecte capitale ale timpului, a căror îndreptare stă în mâna tinerimii universitare.

Iacă unul: superficialitatea şi unilateralitatea. Unii, din prea multă risipire a activităţii în multe direcţii, n'au timpul să aprofundeze nici-un domeniu. Rezultatul? Uşurinţa spirituală enciclopedică, lipsită de specializare, şi de sentimentul răspunderii în călcarea domeniilor neţărmurite ale diferitelor ramuri de cunoştinţe.

Alţii, din prea multă concentrare într-un teren mărginit de specializare, nu mai au putinţa şi răgazul necesar să-şi arunce ochii mai departe şi mai presus de cercul îngust al îndeletnicirilor sale particulare. Şi, totuşi, când trebuinţa sufletească de a ieşi din închisoarea specialităţii şi a privi în largul lumii intelectuale, îi înping a se aventura în problemele generale ale cugetării, nici nu bănuesc gradul de dezorientare şi stângăcie şi care se află faţă de acestea. Şi atunci îi vezi hazardându-se în afirmaţii categorice despre concepte şi raporturi de idei, al căror orizont şi temeiu le scapă cu totul din raza vederii lor nedeprinse şi ne-orientate. Astfel vezi naturalişti croind pe de-a întregul sisteme filosofice şi intrând vitejeşte în regiunea şugubeaţă a metafizicii, cu o naivitate de simplism adorabil de comic, dacă n'ar fi şi trist, pentru că e compromiţător.

Neajunsul fatal al culturei superficial enciclopedice fără specializare, şi unilateral speciale fără complinirea culturei generale filosofice, trebue să-l înlăturaţi în felul D-voastră de muncă şi de pregătire intelectuală.

Aprofundaţi specialitatea d-voastră, aplicând concentrat toate mijloacele şi metoadele de cercetare a adevărului, pe temeiul diviziunii muncii.

Nu vă mărginiţi aici, însă. Amintiţi-vă că adevărurile, din ori-ce ramură, sunt demne de a fi căutate şi stabilite pentru două scopuri: sau pentru folosul lor practic sau pentru lumina ce ele pot arunca asupra vr'unei probleme mari puse de spiritul omenesc despre viaţă şi despre lume. Expunerea acestor probleme şi înlănţuirea lor necesară o dă filosofia. Specialistul fără cultură filozofică este un cercetător care nu ştie pentru ce cercetează ceia-ce cercetează; şi când e nevoit sau doreşte să-şi dea seamă prin el însuşi, se expune adesea la rătăciri ridicule şi ruşinoase.

Feriţi cultura viitoare a României de această privelişte neplăcută.

7. Organizând astfel viaţa d-voastră intelectuală, veţi dezvolta sentimentul răspunderii şi al datoriei profesionale.

Sentimentul datoriei! Da, e aşa de necesară desvoltarea lui în viaţa noastră publică. Daţi societăţii viitoare această pârghie puternică a propăşirii morale.

Daţi-o, împlântând în sufletul d-voastră impunătorul sentiment al datoriei.

Tocmai sentimentele înalte, apariţii relativ noui ale evoluţiei sufleteşti în omenire, au nevoie să fie susţinute prin întărire intenţionată, prin executare voluntară, prin educaţie.

Astfel e sentimentul frumosului şi acela al religiosităţii.

O trăsătură de orientare în organizarea vieţii studenţeşti este directiva ei în căutarea mulţumirilor artei şi atitudinea ei faţă de credinţa religioasă.

Arta şi religia sunt două manifestări fundamentale ale sufletului poporului.

Cari trebue să fie normele vieţii studenţeşti faţă de ele?

8. Dacă arta iese din adâncul vieţii sufleteşti, proprii artistului şi poporului în care se produce, şi dacă în ea se exprimă felul de a fi şi de a simţi al sufletului creator nu numai în natura lui individuală, ci şi în cea etnică, este indicat tinerimii să dea atenţie specială producţiilor artei naţionale.

Inţeleg prin arta naţională şi creaţiile geniului popular, şi acele opere datorite muncitorilor români în câmpul vast al frumosului, atât în literatură, poezie, teatru, cât şi în pictură, muzică, sculptură, arhitectură, arta dramatică a scenei naţionale.

Pretutindeni, unde un suflet românesc caută să concretizeze în forme sensibile o sclipire a frumosului relevat fantaziei lui creatoare, inima caldă, plină de iluzii generoase a tinerimii, trebue să ajute inspiraţia artistului cu bine-făcătoarea ei simpatie.

Sufletul artistului are nevoe de această atmosferă prielnică a *simpatiei* atentive, ca să conceapă şi să dea naştere frumosului. Mediul, se poate zice că, într'o privinţă, colaborează la producerea operei de artă.

In această colaborare a mediului e firesc să doresc ca rolul studenţimii să se simtă prin accentuarea acelor sentimente şi idei, cari tind a pune în evidenţă firea adâncă a poporului român.

Motivele estetice ieşite din inspiraţia originală a geniului etnic, pot şi merită să inspire arta cultă şi să dea naştere la opere de artă clasică, menite a stârni admiraţia întegei lumi civilizate.

In felul acesta, am isbuti să ajungem a da lumii nota noastră proprie în creaţiunea frumosului. Şi, ceva şi mai însemnat pentru viaţa noastră naţională, am isbuti să realizăm acea unitate de simţire şi ideal a tuturor claselor, a celor de jos şi a celor de sus, unitate care dă vigoare sufletului etnic în lupta

pentru viaţă şi isbândă, în strădiunţele pentru cucerirea valorilor culturale ale istoriei omenirii.[1])

Ca aplicaţie a acestor idei, în cadrul special al vieţii studenţeşti ieşene, vă rog să daţi atenţie deosebită artei naţionale care se face pe scena teatrului nostru naţional. Intr'un oraş ca Iaşii, cu o populaţie în mare parte străină, numai prin o încordare conştientă a elementului românesc cult se poate evita acea răceală de ghiaţă a unei săli de spectacol goale, care ucide avântul artistic şi face să se descurajeze talentele.

Direcţiunea teatrului a dat destule înlesniri de intrare tineretului universitar.

Răspundeţi apelului său în acel mod de statornicie şi de consecvenţă, care e semnul convingerii şi unei atitudini conştiente.[2])

La Teatrul Naţional nu se reprezintă numai capetele de operă ale spiritului universal, a căror cunoaştere vă este necesară, ci şi creaţiile spiritului românesc, ale cărui încercări trebue să deştepte în d-voastră un viu interes de curiozitate simpatică.

Dar, deosebit de aceasta, pe scena teatrului naţional se produc talente artistice uneori remarcabile, a căror revelare complectă, a căror desvoltare şi perfecţionare nu aşteaptă decât acea căldură a iubirii din partea publicului, care este pentru un actor ceea-ce este căldura soarelui pentru creşterea şi desvoltarea unei flori.

Cu toată vitregia împrejurărilor, s'au dat pe scena Teatrului Naţional piese frumoase, admirabil de bine jucate, cu un ansamblu capabil să provoace entusiasmul celor mai greu de mulţumit dintre spectatori şi critici.

Iată o indicaţie concretă a felului de manifestare a vieţii studenţeşti ieşene, în o chestie care, principial, leagă studenţimea română de pretutindeni de soarta artei naţionale.

9. Alături de artă se ridică cealaltă forţă cultural-socială, credinţa şi religia.

Când se atinge o problemă atât de mare şi de delicată în mijlocul unei adunări de intelectuali, nu trebue să se uite, fireşte, acel privilegiu şi apanagiu pe care aşa zisa libertate academică îl are şi sub forma de *libertas philosophandi*. Nu mai încape îndoială că cerinţele şi indicaţiile de atitudine în această ordine de idei, nu pot şi nu trebue să se inspire dela principii simpliste şi înguste.

---

1) Să se vază aceste idei desvoltate în articolul „Chestii vitale pentru România de azi“. Numărul precedent din „Cultura Română.

2) Să se evite, bunioară, în special, punerea şezătorilor şi petrecerilor studenţeşti, la cari se invită şi lumea, tocmai în zilele şi orele de spectacol la Teatrul Naţional.

Negreşit, este de admis cazul probabil—un fenomen modern nu tocmai rar—cazul unei inteligenţe care, în creşterea ei, sub înrâurirea ştiinţei, a ajuns la înstrăinarea şi desfacerea de legăturile credinţei religioase, aşa cum se găseşte ea închegată în formulele unor anumite dogme.

Dar ceea-ce nu este de admis, este ca cel ce nu mai crede, din cauza unei pretinse culturi înalte, să nu găsească în această cultură putinţa de a asculta şi înţelege povaţa raţiunii şi omeniei, care spune să respecţi credinţa altuia.

Când credinţa, de care te-ai desfăcut, este credinţa părinţilor tăi, a străbunilor tăi, credinţa care le-a dat tăria şi mângâierea în viaţă, credinţa ţării tale, a neamului tău întreg, e o barbarie şi o cruzime sălbatică s'o batjocoreşti. Impietatea dovedeşte nu cultură, ci o ruşinoasă iucultură. Şi este mai hidoasă decât forma veche a intoleranţei, când cei ce credeau şi alcătuiau majoritatea unei credinţe nu înţelegeau şi nu îngăduiau pe cei ce nu credeau, şi cari erau relativ foarte puţini.

Acum majoritatea credincioasă e tolerantă faţă de minoritatea aşa zisă cultă, necredincioasă. Libertatea de conştiinţă a fost proclamată ca un principiu sfânt al vieţii intelectuale moderne. Dar la adăpostul acestui principiu, minoritatea necredincioasă îşi permite să fie intolerantă şi agresivă faţă de credinţa mulţimii care o tolerează.

Această ciudată formă de impietate, agravată de ingratitudine şi neomenie, nu trebue să denatureze sufletul tinerimii, chiar dacă în unii sau alţii s'ar ivi fenomenul involuntar şi fatal al lipsei de credinţă.

Vorbesc, fireşte, de lipsa credinţei în anume forme dogmatice ale unei anumite religii oficiale.

Căci este inadmisibil ca un suflet, în adevăr cult, să fie lipsit de ori-ce credinţă, sub ori-ce formă. Acela n'a aprofundat nimic în viaţa lui intelectuală. Căci e imposibil, dacă te sileşti să-ţi dai seama mai serios de lucruri şi de lumea asta, e imposibil să nu vezi că atât cât ne dau ştiinţele toate la un loc nu cuprinde şi nu acopere tot ce există. Infinitul etern, fără început şi fără sfârşit, ce ne înconjoară, în care şi din care am apărut, în care şi din care trăim, ca o licărire de o clipă în mijlocul scânteierii veşnice a stelelor, rămâne ca o enigmă uriaşă în faţa spiritului nostru.

Deslegarea enigmei eterne este marea problemă chinuitoare a minţii omeneşti. Şi storia cugetării, cu mulţimea soluţiilor propuse, discutate, respinse, reluate, dacă nu-ţi dă răspunsul definitiv la întrebarea veşnică, te vindecă însă desigur de boala încrederii naive a dogmatismului în părerea ta proprie; în tot cazul, îţi lasă în conştiinţă acea dispoziţie înţeleaptă şi umană de toleranţă faţă de părerile şi credinţile altora, care e semnul adevăratei culturi înalte, aşezate pe temeliile desvoltării istorice a cugetării în omenire.

In faţa infinitului nepătruns e loc pentru toate închipuirile şi credinţele. Şi credeţi-mă, multe din ele, în limbi diferite, spun în fond cam acelaş lucru. In multe din afirmaţiile dogmatice ale credinţei creştine, filosofia spiritualistă modernă, chiar în forma monismului panteist, poate să-şi găsească expresia cuprinsului său metafizic. Şi filosoful poate, fără nici o contrazicere cu principiile cugetării sale, să vadă, în formele şi spusele religiei, simbolul propriilor sale gânduri, şi să se regăsească astfel în armonie sufletească cu credinciosul, care îngenunche, plin de evlaie în faţa altarului.

Nu cu dispreţ trebue să privim la el, şi la evlavia lui, ci cu acel sentiment al smereniei omeneşti în faţa misterului, pe care o simbolizează atitudinea lui.

In chestii mari, ca cea religioasă, ceiace trebue să călăuzească sufletul nostru, este nu dorul de a căuta şi accentua diverginţe inutile între noi, ci de a stabili acordul şi armonia.

Ţara noastră mică nu poate să devină tare decât prin unire sufletească intimă a tuturor fiilor ei. Ori-ce tinde a desbina sufletele, constitue o cauză de slăbiciune periculoasă pentru conservarea ei, o piedică vinovată la înaintarea ei către idealul desvoltării ei fireşti, ideal impus de însuşi instinctul de conservare al neamului.

10. Şi acum, domnilor, ating un alt punct însemnat al organizării vieţii studenţimii române, punctul privitor la manifestarea ei practică în afară, pe scena vieţii publice a ţării.

Dacă până acum a fost vorba de normalizarea funcţiunilor inteligenţei şi sentimentului, cadrul manifestărilor unei vieţi complecte ar rămânea ştirbit, în partea lui esenţială, dacă s'ar omite consideraţiile privitoare la aceea-ce unii psihologi şi filosofi consideră ca însuşi fondul personalităţii omeneşti, adică *voinţa*.

Felul *activităţii* caracterizează mai ales o fiinţă. Fiinţa studenţimii se ceracterizează prin ceia-ce *face* şi prin ceia-ce *nu* face ea.

Nu mai încape îndoială, domnilor, că ceia-ce stă în natura studenţimii să facă, este *să studieze*. O studenţime, care nu-şi vede mai întâi de studii, este, cum zic logicienii, o *contradictio in adjecto*.

Aceasta v'am spus-o franc şi categoric din capul locului, în cuvântarea ce am avut onoarea s'o ţin aici, la serbarea de constituire a *Centrului studenţesc ieşan*. Această formă de manifestare a vieţei sale, studenţimea o arată şi o desvoltă urmând prescripţiile regulamentelor universrtare, atât pentru asimilarea cunoştinţelor expuse *ex cathedra* cât şi pentru însuşirea unei metode riguroase de muncă ştiinţifică, în seminarii, în laboratorii, în clinici, în toate instituţiile practice de înaintare şi aplicare a ştiinţei.

Dacă, fiind vorba de organizarea vieţii studenţimii, nu insist acum mai mult tocmai asupra acestui punct, să nu se dea omisiunii altă interpretare, decât următoarea:

Consider îndeletnicirea strictă şi conştiincioasă a studenţimii cu studiile universitare nu ca o datorie, care aşteaptă să se impună din afară, ci ca o funcţiune firească a ei, ca o condiţie esenţială şi constitutivă a ei. O studenţime care nu studiază este un concept monstruos, un organ care nu-şi îndeplineşte rostul lui firesc: un stomah care nu digeră, un plămân care nu respiră, o inimă care nu bate, un creier care nu gândeşte.

O studenţime ce s'ar ocupa mai mult sau numai cu lucruri în afară de menirea ei specifică, şi care şi-ar pune toată mândria în aceia-ce s'a numit activitate *extra-universitară*, ar fi ca un organ care caută să îndeplinească altă funcţiune decât aceia pentru care este alcătuit în viaţa organismului total: un stomah care ar voi să cugete, un creier care ar voi să facă treaba plămânilor, o inimă care ar voi să digereze.

11. Dar fireşte, domnilor, în afară şi pe lângă îndeletnicirea ei naturală, studenţimea nu poate să rămână indiferentă de viaţa sufletească a ţării şi neamului, din care s'a născut, pentru care se desvoltă şi creşte şi a căror soartă de mâine o va hotărî felul ei de a fi.

De ordinar, când vorbim de viaţa publică, ne vine în minte viaţa politică. Şi fiindcă de atitudinea studenţimii faţă de alte manifestări ale vieţii publice, în artă, ştiinţă, religie, am pomenit mai înainte, să atingem puţin şi laturea, totdeauna delicată şi adesea arzătoare, a politicei.

Să facă *politică* studenţimea?

Dacă a *face politică* însemnează a căuta să-ţi dai seama, în mod temeinic, de chestiile la ordinea zilei, privitoare la îndrumarea şi organizarea vieţii publice în ordinea politică, economică, socială, culturală, naţională, nu mai încape îndoială că studenţimea e chiar datoare să-şi încordeze spiritul ca să înţeleagă, în adâncimea lor reală, toate problemele mari ale ţării lor; şi sprijiniţi pe datele obiective ale ştiinţei şi călăuziţi de metoda riguroasă a cercetării adevărului, să caute a-şi da seama, în mod serios, de calea ce s'ar putea lua pentru găsirea unei soluţii raţionale.

La aceasta, fireşte, trebue să fie ajutaţi chiar de călăuzele lor universitare, de reprezentanţii ştiinţei înalte. Căci ştiinţa cea mai superioară e crescută din trebuinţele sufleteşti ale societăţilor omeneşti, şi lumina lor trebue să se reverse, din înălţimile la cari s'a urcat, asupra regiunii din care s'a născut şi din care nu încetează de a primi hrană şi putere.

In senzul acesta,—dar numai în senzul acesta—de lumină curată călăuzitoare a trebuinţelor zilei, universitatea, aplicând şti-

inţa la înţelegerea aprofundată a nevoilor timpului, se poate zice că are chiar datoria de a «face politică».

Vorbele întrebuinţate au însă un înţeles rău. Au degenerat prin cuprinsul de idei ce observaţia obişnuită a făcut să se asocieze de ele.

„A face politică“ mai înseamnează şi a privi lucrurile şi oamenii şi toate chestiile, din ori-ce domeniu al vieţii publice, prin prisma îngustă a spiritului de partid, aburită şi deformată adesea de patimi şi interese personale.

Acest fel de politică este absolut incompatibil cu spiritul studenţimii.

Faţă de partidele politice, ori-care ar fi ele, studenţimea trebue să păstreze atitudinea demnă şi rezervată a neutralităţii. Să rămână în afară de ele, de organisaţia şi acţiunea lor. Ca cetăţeni, studenţii pot acorda, fireşte, încrederea lor politică, prin exercitarea dreptului de vot, cutărui om sau partid politic, care reprezintă, în o situaţie sau chestie anumită, convingerile lor intime.

Dar ori-ce alipire făţişă, ori-ce infeudare şi înregimentare desăvârşită, în timpul studiilor universitare, la politica unui anumit partid, ori-care, este, pentru un student, o hotărâre prematură pripită, pe care nu hezit a o socoti ca o greşală condamnabilă.

Atitudinea corectă, dictată de situaţia reală, faţă de partide, este aceea de espectativă observatoare şi studioasă.

Să-şi merite, şi în această privinţă, un tânăr calificativul de student, de *studiosus*. Punctul lui special de vedere să fie al unui spirit care *studiază* partidele. Mai târziu va trebui să aleagă pe unul din ele. Şi, ca să aleagă în mod *liber*, se cere prealabilă şi suficientă deliberare matură.

12. Este, domnilor, totuşi, o anumită modalitate a vieţii politice, faţă de care studentul nu se poate abţine de a lua o hotărâre în judecata şi conştiinţa sa practică.

Mă gândesc la acele curente puternice cari îşi dispută direcţia evoluţiei societăţilor omeneşti moderne.

Semnalez două din ele cu tendinţe contrare.

Un curent voeşte să ducă societatea la starea atomismului individualist, fără clase sociale, fără ţări, fără state, fără diferenţe naturale de rasă şi neam: curentul socialist, adesea colorat pe ici pe colo cu nuanţele anarhismului făţiş sau deghizat.

Alt curent voeşte organizarea tot mai strânsă şi mai complexă a unităţilor sociale, în grupări colective, bazate pe omogeneitatea naturală a originei, a constituţiei sufleteşti, pe unitatea şi armonia de credinţe, de aspiraţii, de sentimente, pe unitatea de cultură şi de limbă, de tradiţii şi amintiri. Intemeindu-se pe însă-şi legea mare a evoluţiei universale, aplicată la cauzalitatea progresului social, acest curent voeşte realizarea celor doă condiţii ale propăşirii în omenire: diferenţiarea etnică

şi înfrăţirea popoarelor. Una fără cealaltă duce la rătăciri şi desordini organice, contrare progresului real.

Deşi însufleţiţi de dorinţa mare de a vedea realizându-se pacea şi armonia universală între popoare, nu avem nevoie să accentuăm acest punct, ca punct de program al vieţii noastre politice.

Cu atât mai intensă trebue să fie, însă, accentuarea celeilalte părţi a legii evoluţiei sociale: diferenţiarea, prin închegarea puternică a unităţilor etnice. Acest proces firesc al desvoltării organice în omenire nu s'a îndeplinit, în ce priveşte unificarea desăvârşită a neamului nostru. Procesul e pe cale de îndeplinire. Şi sufletul plin de ideal şi de aspiraţii mari al tinerimii, suflet în care se oglindesc tendinţele adânci ale instinctului de conservare etnic, suflet în care răsună chemarea tainică a ursitelor istorice, a realităţilor naţionale de mâine, nu poate să se închidă în faţa imaginii viitoare a neamului, aşa cum ni-l proectează speranţele întemeiate pe legea naturală a evoluţiei.

Studenţimea română, conştientă de cerinţele vitale, de situaţia istorică a ţării şi neamului ei, nu va urma curentul care face abstracţie de neam şi ţară. Ea nu este o studenţime abstractă, studiind la o universitate abstractă, pe un punct cosmic interplanetar, fără legătură cu pământul. Este o studenţime română, crescută din puterile sufleteşti istorice ale ţării şi neamului românesc, hrănită din cultura şi luminile unei universităţi româneşti, purtând în inima ei germenul unei Românii viitoare.

Curentul naţionalist, în toată puritatea aspiraţiilor lui ideale, cu visurile lui fermecătoare de reîntregire şi unificare, de întărire şi organizare a neamului, este singurul care poate încălzi sufletul însetat de viitor mareţ al tinerimei studioase.